

**WYROK Z DNIA 20 WRZEŚNIA 2002 R.
WA 50/02**

Ze względu na niedopuszczalność rozszerzającej interpretacji art. 115 § 2 k.k., należy przyjąć, iż nagminność przestępstw nie zalicza się do wyznaczników stopnia społecznej szkodliwości czynu.

Przewodniczący: sędzia SN plk S. Kosmal.

Sędziowie SN: plk E. Matwijów, ppłk M. Pietruszyński (sprawozdawca).

Prokurator Naczelnej Prokuratury: plk J. Cieplowski.

Sąd Najwyższy w sprawie Jerzego P., oskarżonego o popełnienie przestępstwa określonego w art. 178 a § 1 k.k., po rozpoznaniu na rozprawie, w dniu 20 września 2002 r., apelacji, wniesionej przez obrońcę od wyroku Wojkowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 3 lipca 2002 r.,

zaskarżony wyrok utrzymał w mocy (...)

Z uzasadnienia:

Jerzy P. został uznany winnym tego, że w dniu 4 marca 2002 r., będąc w stanie nietrzeźwości (0,9–1,04 promila alkoholu w wydychanym powietrzu), kierował pojazdem mechanicznym marki „Toyota Corolla”, tj. popełnienia czynu określonego w art. 178 a § 1 k.k.

Wyrokiem Wojkowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 3 lipca 2002 r. oskarżony Jerzy P. za ten czyn został skazany na karę grzywny w wysokości 40 stawek dziennych, z ustaleniem wysokości stawki dziennej na kwotę 10 złotych. Tym samym wyrokiem orzeczono wobec niego środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres roku oraz orzeczono od niego świadczenie pieniężne w kwocie 500 złotych na rzecz Stowarzyszenia Pomocy Poszkodowanym w Wypadkach i Kolizjach Drogowych w W.

Od wyroku tego apelację wniósł obrońca oskarżonego, zarzucając orzeczeniu sądu pierwszej instancji obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 66 § 1 k.k. i art. 115 § 2 k.k., polegającą na uznaniu, że brak jest podstaw do przyjęcia, iż społeczna szkodliwość czynu oskarżonego nie jest znaczna, podczas gdy, zdaniem skarżącego, w tej sprawie zostały spełnione wszystkie przesłanki warunkujące zastosowanie instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego. W uzasadnieniu środka odwoławczego obrońca podniósł, że sąd pierwszej instancji bezzasadnie uznał, iż na stopień społecznej szkodliwości czynu zabronionego określonego w art. 178 a § 1 k.k. może wpływać nagminność popełnianych czynów zabronionych. Skarżący stwierdził też, że również niezasadnie sąd pierwszej instancji przyjął, iż „umyślność działania” oskarżonego uniemożliwia zastosowanie art. 66 § 1 k.k. W konkluzji wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i warunkowe umorzenie postępowania w stosunku do oskarżonego w trybie art. 66 k.k.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna, chociaż nie można odmówić trafności jednemu

zarzutowi podniesionemu w środku odwoławczym o błędnym uznaniu przez sąd pierwszej instancji nagminności przestępstw prowadzenia pojazdów w stanie nietrzeźwości jako wyznacznika stopnia społecznej szkodliwości tego czynu. Sąd *ad quem* swoje stanowisko w przedmiocie zasadności wskazanego zarzutu apelacji wywiódł z treści art. 115 § 2 k.k., statuującego, zdaniem sądu, ściśle określony katalog czynników stopnia społecznej szkodliwości czynu.

W katalogu tym ustawodawca pominął nagminność przestępstw. Katalog wyznaczników stopnia społecznej szkodliwości czynu, określony w art. 115 § 2 k.k., nie powinien być, zdaniem sądu odwoławczego, interpretowany rozszerzająco. W tej sytuacji na akceptację zasługuje pogląd wyrażony w orzeczeniu Sądu Apelacyjnego w Ł. z dnia 25 stycznia 2001 r. (Aka 261/00, Prok. i Pr., 2002, z. 7–8, dodatek Orzecznictwo, poz. 21), że nagminność przestępstw nie mieści się w zamkniętym katalogu wyznaczników stopnia społecznej szkodliwości zawartym w art. 115 § 2 k.k. Nie sposób jednak w tym miejscu nie wskazać, że kwestia, czy nagminność przestępstw należy traktować jako czynnik wpływający na wymiar kary (z innych względów niż jako część składowa społecznej szkodliwości), była sporna zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie na gruncie ustaw karnych materialnych z 1932 r. i z 1969 r. (por. A. Krukowski: Społeczna treść przestępstwa – Studium z zakresu polityki kryminalnej, Warszawa 1973, s. 245). W orzecznictwie z tego okresu można odnaleźć orzeczenia, które zestawiają społeczną szkodliwość i nagminność jako dwa czynniki równoległe uwzględniane przy wymiarze kary, spotyka się też orzeczenia wskazujące na nagminność szerzenia się przestępstw na danym terenie bądź przestępstw określonego rodzaju jako czynników potęgujących wzrost ich niebezpieczeństwa społecznego, oraz orzeczenia traktujące nagminność jako okoliczność obciążającą, bez relacji do społecznej szkodliwości czynu (por. A. Krukowski: op.cit., s. 245 i wskazane tam orzecznictwo; por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 1985 r., V KRN 199/85, OSNKW 1985, z. 9–10, poz. 72 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1987 r., V KRN 464/86, OSNPG 1987, z. 12, poz. 153). W doktrynie również nie obserwowano pełnej jednoznaczności co do znaczenia kategorii nagminności dla procesu orzekania sądu. M. Cieślak wskazywał, że w pewnych sytuacjach nagminność będzie można kwalifikować jako okoliczność obciążającą z punktu widzenia społecznego niebezpieczeństwa, a łagodzącą – z punktu widzenia winy jako subiektywnego elementu odpowiedzialności (por. M. Cieślak: Wytyczne Sądu Najwyższego w sprawie wymiaru kary, a problem społecznego niebezpieczeństwa, Pal. 1958, z. 7–8, s. 80–81). K. Buchała do okoliczności składających się na podmiotową stronę społecznego niebezpieczeństwa zdaje się zaliczać zewnętrzne okoliczności wpływające na decyzję sprawcy, której realizacja doprowadziła do przestępstwa, jak np. wyjątkowe, nieprawidłowe warunki, stwarzające napięcia w stosunkach między sprawcą a ofiarą. Zdaniem K. Buchały, jeżeli do tych okoliczności zaliczyć nagminność, to jest ona często wynikiem okoliczności, które raczej winę zmniejszają, wbrew dość powszechnemu przekonaniu, że nagminność zwiększa winę (por. K. Buchała: Znikome społeczne niebezpieczeństwo czynu, Pal. 1970, z. 3, s. 72–73). Ponadto wskazywano w doktrynie, że uznanie nagminności jako okoliczności wpływającej na wielkość ładunku ujemnej treści społecznej czynu znajdowało podstawę w ustawodawstwie sprzed 1969 r., które „szerzenie się danego rodzaju przestępstwa” uznawało jako okoliczność świadczącą o znacznym stopniu społecznego niebezpieczeństwa czynu – art. 152 § 1 lit. d d.k.p.k. (por. A. Krukowski: op. cit., s. 245). Również komentatorzy ustawodawstwa z 1969 r. (J.

Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski: Komentarz do kodeksu karnego, Warszawa 1977, nie prezentowali jednolitego stanowiska w tej kwestii. Stwierdzali bowiem, że nagminność nie wyłącza możliwości uznania, że konkretny czyn jest tylko w znikomym stopniu społecznie niebezpieczny i z tej racji nie stanowi przestępstwa (tamże, s. 113) jak również, iż nagminność, jako cecha szczególnego nasilenia się danego typu przestępstwa, jest okolicznością kształtującą wyższy stan społecznego niebezpieczeństwa czynu (tamże, s. 119). W doktrynie podnoszono, że społeczne niebezpieczeństwo czynu zależy także od zewnętrznych okoliczności jego popełnienia, np. nagminność przestępstw w sytuacji rozruchów (por. K. Buchała, M. Szewczyk, Z. Cwiakalski, A. Zoll: Komentarz do kodeksu karnego. Część ogólna, Warszawa 1990, s. 229). Pogląd ten był kontestowany przez doktrynę, która wywodziła, że jeżeli kontekst sytuacyjny czynu ma wpływać na stopień jego społecznego niebezpieczeństwa, to musi dać się wyrazić w kategoriach zaatakowania jakiegoś dobra (por. J. Majewski, P. Kardas: „O dwóch znaczeniach winy w prawie karnym”, PiP 1993, z. 10, s. 76). Na gruncie nowego ustawodawstwa karnego materialnego komentatorzy wydają się nie uznawać nagminności jako wyznacznika stopnia społecznej szkodliwości czynu. A. Zoll stwierdza, że już na gruncie kodeksu karnego z 1969 r. wątpliwe było, czy na stopień ujemnej zawartości czynu zabronionego ma wpływać nagminność popełnianych czynów i ustawodawca, starając się przesądzić istniejące spory, wprowadził w art. 115 § 2 k.k. katalog okoliczności, które sąd (prokurator) bierze pod uwagę przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu (por. K. Buchała, A. Zoll: Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, t. 1, Kraków 2000, s. 21–22). Również A. Wąsek, choć z pewnymi wahaniem, stwierdza, że „nagminność” popełnienia danego przestępstwa nie powinna być brana pod uwagę przy ocenie społecznej szkodliwości czynu (por. A. Wąsek w: M. Kalitowski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek: Kodeks karny. Komentarz, t. II, Gdańsk 2000, s. 364). Poglądy komentatorów kodeksu karnego z 1997 r. w kwestii relacji nagminności do stopnia społecznej szkodliwości czynu zabronionego sąd orzekający w tej sprawie podzielił, co znalazło wyraz w stanowisku przedstawionym na wstępie rozważań. Takie stanowisko sądu odwoławczego nie powodowało jednak konieczności ingerencji w wyrok sądu pierwszej instancji w kierunku wskazanym w apelacji. Sąd ten trafnie ocenił stopień społecznej szkodliwości przypisanego oskarżonemu czynu jako znaczny, biorąc pod uwagę rodzaj naruszonego dobra, i nie stoi temu uznaniu na przeszkodzie pominięcie przez sąd odwoławczy nagminności w katalogu okoliczności mających wpływ na stopień ujemnej zawartości tego czynu. Sąd zasadnie wskazał w kontekście stopnia społecznej szkodliwości czynu oskarżonego na kardynalne znaczenie obowiązku trzeźwości dla zachowania bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Ranga tej zasady, będącej nie tylko przepisem porządkowym, jest doniosła, gdyż gwarantuje ona bezpieczeństwo poruszania się po drogach publicznych nie tylko kierowcom, lecz wszystkim uczestnikom ruchu drogowego.

Natomiast za błędny należało uznać zarzut autora apelacji, że umyślność, rozumiana przez sąd jako działanie oskarżonego z zamiarem bezpośrednim, nie mieści się w pojęciu społecznej szkodliwości czynu, wskazanej w art. 66 § 1 k.k. Pogląd ten pomija treść art. 115 § 2 k.k., którą trzeba uwzględnić przy wykładni przesłanek warunkujących stosowanie instytucji z art. 66 § 1 k.k., a wskazującą, że przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu sąd bierze pod uwagę również postać zamiaru. Stopień winy w przypadku zamiaru bezpośredniego jest wyższy niż

w przypadku zamiaru ewentualnego (por. Z. Sienkiewicz w: M. Kalitowski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek: op. cit., s. 89) (...)